

TÜRK EDEBİYATI A1 UZUN TEZİ

“COĞRAFYA KADERDİR”

Sözcük Sayısı : 3994

Araştırma Konusu: *Yusuf Atılgan'ın “Bodur Minareden Öte(Bütün Öyküleri)” adlı yapıtında, uzamın odak figürlerin “ötekileşmesi” üzerindeki etkilerinin incelenmesi.*

İçindekiler

1.Giriş.....	3
2.Uzamın Ötekileşme Üzerindeki Etkileri.....	4
2.1.Köy Uzamı.....	4
2.1.1.Köy Uzamında Yalnızlık.....	5
2.1.2.Köy Uzamında Dışlanmışlık.....	6
2.1.3.Köy Uzamında Yabancılaşma.....	8
2.2.Kasaba Uzamı.....	9
2.2.1. Kasaba Uzamında Yalnızlık.....	10
2.2.2.Kasaba Uzamında Dışlanmışlık.....	11
2.2.3.Kasaba Uzamında Yabancılaşma.....	11
2.3.Kent Uzamı.....	12
2.3.1.Kent Uzamında Yalnızlık.....	12
2.3.2.Kent Uzamında Dışlanmışlık.....	14
2.3.3.Kent Uzamında Yabancılaşma.....	16
3. Sonuç.....	18
4.Kaynakça.....	19

1.Giriş

Yusuf Atılgan'ın "Bütün Öyküleri" adlı yapıtı, "Bodur Minareden Öte" öyküsünü de kapsayacak şekilde 2000 yılında düzenlenmiştir.Bu tezde asıl incelenecek olan "Bodur Minareden Öte" öyküsü 1960 yılında yazıldı.Bu öykünün alt öykülerinden "Evdeki" ve "Kümesin Ötesi" adlı öyküler ise 1955 yılında yazılmıştır.Yapıtta geçen öyküler farklı zamanlarda yazılsa da, yazar tarafından bir bütünün parçaları olarak düşünülmüş olacak ki, tek bir öyküde birleştirilmişler.Atılgan'ın "Bodur Minareden Öte" öyküsü ve alt öykülerini yazmadan dokuz yıl önce İstanbul'dan Manisa'nın Hacırahmanlı köyüne yerleşmesi önemli bir unsurdur çünkü bu sayede öyküleri kent,kasaba ve köy uzamlarına ayıran yazar, yazdığı her uzamda bulunmuştur.Bu durum, yapıtta geçen uzamlar ve etkileri hakkında gerçekçi tespitlerin bulunmasına ve yazarın da, yapıtta geçen uzamlarda bulunduğu zamanlardaki iç dünyası hakkında okuyucuda bir fikir oluşturmasına katkı sağlar. Yapıtta ve alt öykülerinde sürekli varolan kasvetli, melankolik hava ve odak figürlerde görülen sürekli bir varoluş sancısı, yazarın kişiliği ile ilişkilendirilebilir.Yapıtta geçen öykülerin bilinçli bir şekilde ayrı'yeten belirli uzamlara ayrılması, odak figürlerde bulunan varoluşsal problemlerde, uzamın da bu problemlerin nasıl oluştuğuna dair önemli bir etken olabileceği fikrini verir.

Bu tezde, Yusuf Atılgan'ın "Bodur Minareden Öte" adlı yapıtında, odak figürlerin içinde bulunduğu ötekileşme durumunda veya sürecinde, ötekileşmenin etkenleri olan yalnızlık,dışlanmışlık,yabancılaşmanın ve odak figürlerin uzamdan nasıl etkilendiği incelenmiştir.Uzamların ötekileşme ve etkenleri üzerindeki etkileri farklılık gösterdiğinden, uzamların ve ötekileşmenin etkenlerinin birbirinden ayrı şekilde incelenmesi gerektiği düşünülmüştür.Bu durumda, önce ilgili uzam ve özelliklerinden kısa bir şekilde bahsedilecek ve ötekileşmenin etkenlerinde uzamın etkisi, her uzam için ayrı başlıklar altında irdelenecektir. Her alt öykü de kendi uzamı içinde incelendiğinde, köy uzamı için "*Tutku, Kümesin Ötesi*",

kasaba uzamı için “*Evdaki*” ve kent uzamı için “*Yaşanmaz, Bodur Minareden Öte*” alt öykülerine değinilmiştir.

2. Uzamın Ötekileşme Üzerinde Etkileri

Uzam, eserin kurgulandığı mekandır.Bu yüzden kurguda önemli rol oynar.İncelenen yapıt, öykülerin geçtiği uzama göre bölümlere ayrılmıştır.Ötekileşen veya ötekileşme sürecinde olan odak figürlerin bulunduğu uzamlar da, onların farklı nedenlerden dolayı ötekileşmesine neden olur.Örnek olarak, kent uzamında ötekileşen odak figürler, modern toplumun da bir parçası oldukları için kalabalık içinde bir yalnızlıktan muzdariptirler.Öte yandan köy gibi, neredeyse herkesin birbirini tanıdığı bir uzamda, odak figürler toplum baskısı ve farklılıklarından dolayı dışlanmadan daha çok etkilenirler.

2.1.Köy Uzamı

Köyler, küçük ve eski yerleşim birimleridir.Eskiden beri varolan bu yerlerde oturmuş bir düzen vardır ve imkansızlıklardan dolayı yardımlaşmak veya alışveriş gibi çeşitli nedenlerden ötürü insanların neredeyse hepsi birbirini tanır.Herkesin birbirini tanınması ve mekanın kısmen küçük olması, herkesin birbirinden haberdar olmasına da yol açar.Bu haberdar olma durumuna denetlemek de denebilir.Oturmuş düzenin dışında eylemlere,deyimlere imza atmış kişiler, köy halkı tarafından yadırganır ve hatta dışlanır.Bu durum, her yerde olduğu gibi, güçsüz ve kimsesiz kişilerin başına daha sık ve kolayca gelir.Bulduđuyla yetinen,yoksul ve güçsüz köy halkı, erk sahibi kişilere pek karışamaz ve lafından da çıkamaz.Erk sahibi kişiler, toplumun ve düzenin üstünde görülür, toplumun uyması gereken yazısız kurallardan bir nevi muafırlar.Bu durum, yapıtta “Tutku” ve “Dedikodu” adlı öykülerde göze çarpar.

2.1.1. Köy Uzamında Yalnızlık

Herkesin birbirini tanıdığı ve küçük bir alanı kapsayan köy uzamında, asla fiziksel olarak tam anlamıyla bir yalnızlık yoktur. Zihinsel bir yalnızlık vardır. Yalnızlık durumu, bir köy insanının veya figürünün de istediği bir şey değildir, çünkü imkanlar kısıtlıdır ve insanlar yardımlaşmaya muhtaçtırlar. Bu yüzden köy uzamında bir figür yalnızsa, bu toplum baskısı, dışlanma veya ölüm gibi ciddi bir olayın sonucudur; istemsizdir.

“Tutku” adlı öyküde, yalnızlık teması dışlanmışlığın bir sonucudur. Odak figür olan Osman sefil ve yetim bir gençtir. Kendisi çocukken çalışmaya giden babası ve abileri bir daha geri dönmemiş, o zamandan beri annesiyle birlikte yaşamaktadır. Köy halkı tarafından köyün delisi olarak yaftalanmıştır. Köylüler, ellerine geçen ilk fırsatta Osman’a sataşmakta, şiddet uygulamakta veya alay etmekte bir sakınca görmezler. Osman için durum o kadar vahimdir ki, çocuklar bile her fırsatta ona sataşır. Herkesin ona kötü davranması, dışlanması sonucu Osman yalnızlaşır.

“-Osman lan, karabaş mı topluyorsun? Dedi. Sövdüm. Gavur sattığı toza boğup geçti beni. Yanaşma dönüp bakmadı. Ne varmış karabaş toplarsam! Tütün verenim mi var benim? Oysa iki yıldır köyde tütün ekiyorlar. İstiyorum, vermiyorlar.” (Atılğan,27)

Bu durum sonucunda Osman, sadece yalnız kalabildiği yerlere gitmeye başlar. Köyün zengin kızı “Hatçe’ye” olan aşkı da, üstündeki toplum baskısını arttırır, fakat Osman için bir varoluş amacı da sağlar. Osman’ın sürekli Hatçe’yi gözlemlemesi ve onun hakkında düşünmesi, insanlardan ve hatta tek doğru dürüst iletişime sahip olduğu annesinden bile uzaklaşmasına neden olur; yalnızlığını derinleştirir.

“Kümesin Ötesi” adlı öykü, dünyanın yaşadığı kümeden ibaret olmadığını anlayan bir tavuğun öyküsüdür. Odak figür, meraklı ve içinde bulunduğu kümesi, düzeni sorgulayan bir

tavuktur.Öyküde, içinde bulunduğu düzeni sorguladığı ve somut olarak kendisinin farklı görülmesini sağlayan ilk olayı kadının elinden yem yemesidir.Bu durum, kendisinin dışlanmasında önemli rol oynar.Dışlanan odak figür, yalnızlaşır.Yalnız kaldığı süre zarfında zaten meraklı olan ve cesaretini toplayan odak figür, giriştiği uçma girişimi sonucu kendisini kümesin dışında bulur,fakat bunun sonucu olarak bekçi köpek tarafından ısırılır.Merakının bedelini bu şekilde ödeyen odak figürün vizyonu genişlemiştir.Bu durum içinde yaşadığı kümesi ve düzenini daha da sorgulamasına, beğenmemesine yol açar. Onun bu durumunu gören diğer tavuklar da meraklansa da, düzenin sahibi Horoz tarafından bastırılırlar.

“Şimdi alaca karanlıkta gözlerimin bir şey göremediği kümesin içinde,köşede büzülmüş dışarı dünyayı düşünüyorum.Tavuklar “anlatsana ne var ötede?” diye diye durmadan gıdaklıyorlar.Ben ağaçları otları,köpeği anlatacağım sıra horoz bağıyor: Kesin be kancıklar,ne olacak ötede? Görmediniz mi hışırtı çıkmış.İşte kaçmanın sonu bu” diyor.Hep susuyorlar.”Pis,kötü yaratık” diyorum içimden,”Geberesi..” (Atılgan,43)İçinde bulunduğu düzenden derin bir sıkıntı duyan ve dış dünyaya kaçmanın, oranın nasıl bir yer olduğunun hayallerine kapılan odak figür yalnızlaşmıştır.

2.1.2. Köy Uzamında Dışlanmışlık

Köy uzamı gibi törenin, toplumsal çizgilerin ve eşitsizliğin hat safhada olduğu bir ortamda, yoğun bir toplum baskısı vardır.Şartlarından dolayı dayanışma ve erk sahibine itaati dayatan köyde, düzene uymayanlar için kaçınılmaz bir son dışlanmışlık vardır.Toplumla aynı fikirleri paylaşmayan, farklı ve güçsüz olan insanlar, toplumun kendisinden görülmediği ve bir fayda getirmeyecekleri fikriyle köy halkı tarafından sürekli bir dışlanmışlığa mahkum edilirler.Bu kişilerle sataşılmadıkça veya çok gerekli olmadıkça konuşulmaz ve hiç yardım edilmez.

Dışlanmışlığa en çok “Tutku” adlı öyküde yer verilir.Yalnızlık başlığında verildiği üzere Osman, köyün zengin kızına tutulmuş olan sefil bir gençtir.Çocukluğundan beri dışlanmış, köyün delisi damgası yemiş Osman için, aslında durum hep böyle değildir.Bunun bir veya birkaç olay sonucu olduğu Osman tarafından geçmişiyile ilgili verdiği bilgilerde görülür. *“Çocukları sevmiyorum.”Osman oscuk,gözü boncuk!” Artık boncukları da sevmiyorum.Yıllar önce bütün boncuklarımı attım. “-Osman be, bir dizi deve boncuğuna kandırmışlar seni ha? “ derlerdi. Bağıra bağıra ağlardım.Bana o bir dizi gök boncuğu vereni unuttum.Çocuklar unutmuyorlar. “-İstersen veririm sana bunları; ama burada değil.Gel hele!” demişti.Çok eskiden deve çanlarını duydum mu yerimde duramazdım.Anam bağırdı. “-Amanın Osmaan,arkalarından geçme sakın.Deve tepmesi onmaz!”(Atılğan,28)* Osman, saflığının sonucunda büyük ihtimalle çocukluğunda tecavüze uğramıştır ve deve tepmesine maruz kalmıştır.Bu sayede hem namusunu hem aklının bir kısmını çocukluğunda kaybetmiş, bir daha eskisi gibi olamamıştır.Akılsız, namussuz ve sefil biri olarak görülmesi, köyde aşağılık bir varlık olarak nitelendirilmesi için köy halkında ortak bir kanının oluşmasında yeterli olmuştur. Annesiyle birlikte çalışıp hayata tutunmaya çalışan Osman, yalnızca insanlar annesine bir nebze acıdığı için iş bulabilir.Bu durum köy dışından gelen ucuz işçiler ve Osman’ın köyün zengin kızı Hatçe’ye tutulmasıyla son bulur.Osman’ın Hatçe’ye olan aşkı köy halkı tarafından yadırganır, absürt bulunur ve alay konusu olur.

*“ “-Hatçe’yi bekliyorum.Çıkar belkim de görürüm.” Güldü. “-Hele kaçık dedi,pek yükseklere özenmişsin oğul.” Yürüdü.Sonra çocuklar geldiler. “-Osman oscuk,gözü boncuk!” Birden doğruldum, “-Dağılın lan dedim, Hatçe’yi bekliyorum ben.” Gülüştüler. “-Hatçe’yi bekliyormuş!” Artık yeğindim.Ertesi gün sanki bütün köylü biliyordu.Bana Hatçe’nin lafını ettiriyorlar,tutup gülüyorlardı.” (Atılğan,32)*İnsanlardan uzaklaşmak zorunda kalan Osman, Hatçe’yi takip etmeye başlar, göz hapsine alır.Sosyal sınırlarını zorlayan Osman, köyün gözünden kaçmaz.Hatçe’ye tutulması alay konusu iken onu göz hapsine alması işleri

ciddileştirir ve cezalandırılmasına, ölümüne dayak yemesine yol açar.Osman, tehdit edilmiş fakat bu tehditleri dikkate almamıştır.Her şeye rağmen, kaybedecek bir şeyi kalmayan Osman, hayatının tek amacı olarak düşündüğü, aklından çıkmayan Hatçe'yi görme isteğini dizginlemez.Bunun sonucunda ise tamamen “dışlanmış” bir bireye dönüşür.

“Kümesin Ötesi” adlı öyküde, dışlanmışlık odak figürün merakının ve cesaretinin bir sonucudur.Merakını giderme cesaretini gösteren odak figür,tavuk, sürüsüne ve geleneklerine uymayan hareketler sergiler.Kadının elinden yem yeme suretiyle merakını gidermek için sürü dışına ilk kez çıkan odak figür, yem yerken içindeki tedirginliği fark eder, bunu gereksiz bulur ve sonrasındaki meraklarını gidermek için bu tedirginliği baskılar.İçgüdülerini bastırması, içgüdüleriyle,gelenekleriyle yaşayan soydaşlarından farklılaşmasına yol açar.Sürünün dışına çıkan odak figür, sürü tarafından yadırganır ve düzenin koruyucusu horoz tarafından cezalandırılır.

“ *“Nasıl yaklaşıyorsun korkmadan?” diyorlar.Aralarında gıdaklıyorlar.Benden uzak duruyorlar.Horoz üstüme atlayıp başımdan tüyleri yoluyor. “Pis tavuk” diyor. “Kadının avcundan yem yedin diye kendini bir bok mu sanıyorsun?” (Atılğan, 41)*Dışlanması sonucu yalnızlaşan odak figürün, kendi kendine düşünmesi için vakti olur ve sorgulayıcı yapısı gereği, merakları ve onları giderme isteği artar.Kümeden kaçması sonrası başına gelen ısırma olayı sonucu, Horoz tarafından ahmağın teki olarak yaftalanmaya çalışılsa da, odak figür güçsüz ve geçim sıkıntısı olan bir figür değildir ve cesareti sonucu etrafındaki bazı tavukların da meraklanmasına yol açar.

2.1.3. Köy Uzamında Yabancılaşma

Yabancılaşma, yalnızlığın bir getirisidir. Yalnızlığın belli bir aşamasından sonra, insan çevresindeki hakim görüşten, düzenden kopar ve varolan düzeni yadırgar. Köy uzamında imkansızlıklar sonucu sürekli iç içe olan insanlar birbirlerini denetler ve törede bulunan ağır bedellerle, varolan düzenden olası sapmaları caydırırlar. Bu yüzden düzenin dışına çıkmak zordur. Düzenin dışına çıkılan kritik durumlarda, kişinin gücüne bakılır. Eğer bu güçsüz bir kişiye, kaçınılmaz olarak dışlanır. Dışlanma sonucu yalnızlaşan insan, bir raddeden sonra kendi değerlerini ve fikirlerini yaratır. Bunlar genellikle toplumunkilerle çelişmeye meyillidir. Kendi değerlerini, fikirlerini yaratmış insan, varolduğu toplumun değerlerini eleştirmeye, yadırgamaya başlamışsa o birey yabancılaşmıştır. Köy uzamlarında hakim heterojen zihniyet sonucu, erk sahibi olmayan yabancılaşmış bireyler için hayatta kalma koşulları diğer uzamlara göre çok daha zordur.

“Tutku” adlı öyküde, yabancılaşma, dışlanma sonucu gelen yalnızlığın bir ürünüdür. Odak figür Osman, başına gelenlerden ve yaptıklarından dolayı köyün delisi damgası yemiştir. İçinde bulunduğu dışlanma sonucu yalnızlaşan Osman, Hatçe'nin varlığına tutunmuştur fakat bu yalnızlığını arttırmıştır. Bu yalnızlık sonucu kendine özgü, düzenden bağımsız fikirleri oluşan Osman, kaybedecek bir şeyi de kalmadığı için bu fikirlere bağlanır, köyün düzenine ters düşer. Öyküde geçen iç monologlar sayesinde Osman'ın, köy halkının kendisine dair tutumunu yadırgadığı anlaşılır. Yalnızlığını arttıran bu anlaşmazlık sonunda onu toplumun düzenini sorgulamasına, kabul etmemesine yol açar; onu içinde bulunduğu topluma yabancılaştırır.

“Kümesin Ötesi” adlı öyküde, odak figür olan tavuk üzerinden yalnızlaşmanın getirdiği içinde bulunduğu düzene yabancılaşma teması işlenir. Meraklı ve sorgulayıcı yapıda olan odak figür, ilk kez düzen dışına çıktığı eylemi sonrası ciddi bir zarar görmediği için düzeni ve getirilerinin gerekliliği sorgular hale gelmiştir. Bu tavrı kümes tarafından dışlanmasına ve yalnızlaşmasına yol açmıştır. Yalnızlığı sonucu merakları artan odak figür, meraklarını giderdikçe kendine özgü

fikirler oluşturur.Özellikle kümesin ötesini gördüğünde, köpek tarafından ısırıldığı için “düzene uymayanların başına böyle kötü olaylar gelir” şeklinde horoz tarafından aşağılanmışsa da, bu eylemi onun içinde yaşadığı kümesi,sınırlarını ve düzenini sorgular hale getirmiştir.Dünyanın sadece yaşadığı kümesten ibaret olmadığını anlayan odak figür, kendisini dış dünyanın nasıl olduğu konusundaki merakına ve hayallerine kaptırır.Kendi düşünceleri ve kümesin düşünceleri arasındaki ortak payda o kadar azalır ki, kendi düşünceleri kümesin düşünceleri ile çoğu zaman zıt düşer.İçinde bulunduğu toplumu beğenmemeye başlayan odak figürün yabancılaştığı, öykünün sonunda kümesten kaçmaya niyetlenmesi ile vurgulanır.

2.2. Kasaba Uzamı

Kasabalar, köy ve kent arası, orta halli yerleşim birimleridir.Bu uzamda,köy uzamının aksine herkes birbirini tanımaz fakat bu uzamda da halkın benimsediği ortak bir düzen, gelenek vardır ve heterojen bir kafa yapısı hakimdir.Bu yüzden herkes birbirini tanımasa da, geleneklere karşıt durumlara ve figürlere ortak bir tavır takınılır; dışlama.Bu durumları ve figürleri sosyal hayattan dışlayarak geleneklerini korurlar, fakat bu uzam herkesin birbirini denetleyemeyeceği kadar büyüktür ve düzenden sapmalar,farklılıklar daha sık görülür.İnsanların evlerinde kendilerini dış etmenlerden soyutlaması daha kolaydır.

2.2.1.Kasaba Uzamında Yalnızlık

Kasaba uzamında yalnızlık, bireyin içinde bulunduğu toplumla veya ailesi ile anlaşamamasının bir sonucudur.Bu durum bireyin kendi tercihi veya toplumun dayatması sonucudur.Bu uzamda figürlerin yalnız kalması daha kolaydır ve daha gelişmiş bir toplumdaki söz edilebilir.Yalnız insanlar, az kişiyle iletişim kurarak, gazete,dergi veya kitap okuyarak yalnızlıklarını koruyabilirler ve daha kolay farklı fikirler geliştirebilirler.Sosyalleşme ihtiyacı

köy uzamına göre çok daha azdır.Fakat birbirlerini denetleyen, düzene uymayan insanları dışlayan ve ona toplumun doğrularını dayatan bir yanı da vardır.

“Evdeki” adlı öykü, evde kalmış bir kızın öyküsüdür.Odak figür, çocukken içinde bulunduğu toplumun bir parçasıdır fakat sonrasında bu toplumdan soğumuştur.

“On yıl önceki arsayı düşündüm durdum.Okul dönüşü bu pencereden top oynayan çocuklara bakardım.”Kız,koca mı arıyorsun orada?” derdi annem,utanırdım.On yıl önce annemi de severdim.Hem böyle kasabanın insanlarından korkmazdım.Ben de onlar gibiydim.Erkeklerin yanında uslu uslu oturur,kadınların dedikodusunu dinlerdim.”(Atılğan,15) Toplumdan soğumasının nedenleri olarak içinde bulunduğu toplumun dayatmalarından sıkılma ve bunları benimsememe gösterilebilir.Yalnızlığının nedeni olarak ise, varolan düzeninin değişmeyeceğine dair umutsuzluğu gösterilebilir. Odak figür, hayatını,yalnızlığını eleştiren annesine karşı katı bir tavır takınsa da, aslında yalnızlığından kendisi de memnun değildir.Öyküdeki yoğun bilinç akışı tekniği, odak figürün mutlu olduğu anları geçmişteki topluma ait olduğu zamanlarla özleştirmesi, geçmişteki haline bir özlem duyduğu izlenimini yaratır, aslında toplumun bir parçası olmayı istediği vurgular.Bu alıntıdaki kalasların gelişi, önceki alıntıda olduğu gibi umutsuzluğu simgeliyor olabilir.İç monologların fazlalığı da, odak figürün yalnızlığını vurgular. *“Yemekten sonra radyo dinledim.Geç yattım.Yatakta kendi kendime yalnızım.Uyuyamıyorum.Oda karanlık.Pancurlar kapalı.” (Atılğan,19)*

2.2.2.Kasaba Uzamında Dışlanmışlık

Yapıttaki kasaba uzamında, toplum tarafından bir dışlanma görülmez.Birey kendisini toplumdan dışlar.Görüş farklılıklarının oluşmasına imkan verse de tek bir görüşün hakim olduğu kasabada, farklılaşan bireyler kendini toplumdan soyutlar,dışlar.

“Evdeki” adlı öyküde, odak figürün yaşadığı dışlanmışlık, kendisini toplumdan soyutlamasının, dışlamasının bir sonucudur.Sosyalleşmek istese de kendisine göre birisini bulamayan evde kalmış odak figür, toplumun kendisini sindirmesinden bu şekilde korunmayı seçmiştir.Bu durum kaçınılmaz olarak odak figürü istemediği bir yalnızlık durumuna sürüklemiştir.Odak figür, her ne kadar yalnızlığından memnun değilse de, kendi akrabalarına karşı bile bir tiksinti duyar. “ *Necati hep okuyor.Kurbağa sesi gibi.Nasıl da benziyor kurbağaya.Bir tiksinti,bir bulantı kabarıyor içimde.*” (Atılğan,19) Topluma karşı duyduğu farklı olma,aidiyetsizlik hissiyatı, günlerini eve kapanıp geçiren odak figürün kendisini toplumdan soyutlamasını,dışlayışını arttırır.

2.2.3. Kasaba Uzamında Yabancılaşma

Yabancılaşmanın temeli bireyin yalnızlığıyla atıldığından,kasaba uzamının yabancılaşmaya elverişli olduğu söylenebilir.Bu uzamda farklılaşan,farklılıkları yüzünden toplumdan kopan bireyler, kendilerini uzamın sosyal hayatından ve düzeninden soyutlama olanağına sahiptirler.Radyo, gazete ve kitap gibi alternatif iletişim araçları sayesinde, kendilerine özgü yeni fikirler,değerler oluştururlar ve bunu, tepki alacaklarını bildiklerinden, dışardaki sosyal hayata dahil etmeyip, kendi özellikleri olan evlerinin içinde sürdürülebilir hale getirirler.Bu durum topluma yabancılaşmayı kolaylaştırmasa da, yabancılaştıktan sonra bunu sürdürmeyi daha kolay hale getirir.

“Evdeki” adlı öyküde, odak figür olan evde kalmış kız, toplumdan kendini olabildiğince dışlamış,soyutlamıştır.Bu soyutlama sonucunda yalnızlaşan odak figür, günlerini sadece evinde geçirir olmuştur.Yalnızlığı sonucu radyo ve kitap gibi şeylerle vakit geçiren odak figür, her geçen gün toplumdan daha çok uzaklaşmıştır.Kitap ve radyo gibi araçlarla kasabasının dışına çıkan düşünce dünyası, uzamdaki sosyal hayattan gittikçe uzaklaşmasının temel faktörüdür.

“Dolaptan bir kitap aldım.Sedire uzandım.İlk yaprakta dayımın adı yazılı.Çoğu onun bu kitapların,bana verdi.İki yıl İngiltere’de okumuş.Bana İngilizce öğretilirdi.”(Atılğan,17)

Gelişen düşünce dünyası sonucu kasaba halkının değer yargıları,gelenekleri üzerinde kişisel değerler geliştiren odak figür, toplum için bir yabancı haline gelmiştir.Toplum ve değer yargılarını simgeleyen anne motifi, odak figürün toplum ile iletişimini de temsil ettiğinden, odak figürün toplum nezdinde bir yabancıya dönüşme süreci, odak figür ve annenin iletişimi üzerinden gözlemlenmiştir. *“Hava kararırken annem geldi.Aşağı indim.Mutfak masasında yemek yedik.Hiç konuşmadık.Evin içinde yalnız bulaşık çanaklara musluktan damlayan suyun sesi var; şıp,şıp,şıp...Neden böyle olduk biz? Ana-kız değil,sanki yabancıyız.Sebebi ne bunun? Garip töreleriyle bu kasaba mı,başkaları ne der tasası mı? “ (Atılğan,19)*

2.3. Kent Uzamı

Kentler, büyük yerleşim birimleridir.Kalabalık oldukları için heterojen bir düzen hakimdir.Farklı gelenekleri benimseyen, farklı dünya görüşü olan her türlü insanı barındırır.Yapısı gereği iletişim araçları ve sosyal aktiviteler fazladır.Bu durum aslında farklı olan insanların da yalnız kalmaması için zemin hazırlar.İşte bu yüzden ki, kentlerde yaşanan yalnızlık en derinidir çünkü odak figürler, kalabalıklar içinde yalnızdır.Kişinin kendi başının çaresine bakmak zorunda olması,iletişi,sosyalleşme benzeri aktiviteleri insansız şekilde gazete,dergi,kitap veya radyo yoluyla çözmesi ve modern toplumun kuralları gereği insanlar arasında mesafe olması, odak figürlerin yalnızlığını bir hayat boyu sürdürülebilir kılar.

2.3.1. Kent Uzamında Yalnızlık

Kent uzamı, bahsi geçen köy ve kasaba uzamlarına kıyasla yalnızlık ortamının oluşması olmasa da,sürdürülebilirliği açısından üç uzamın arasından en elverişli olanıdır.Yapıtta

yalnızlık temasının yoğun şekilde işlendiği bu uzamda, odak figürler derin bir yalnızlık içindedirler.

“Yaşanmaz” adlı öykü, “kaybeden” olarak tanımlanabilecek bir odak figürün öyküsür. Bu figür, bahsettiği üzere hayatında hiçbir kadınla tanışmamış, çocukluğundan beri dışlanmış ve sokak ortasında durduk yere dayak yiyen bir tiptir.

“ *“Kalk kalk” diyordu biri, duyuyordum. Sol yanağım yanıyordu. Adamın vurduğu yanağımdı bu. Kolumdan tuttu kaldırdı. Gücün doğruldum. Beş altı kişi durmuş, bana bakıyorlardı. Bir de çocuk vardı. Tümünü gördüm bir bakışta. Gözleri şakıyordu. Geçen gün sucuk aldığım bakkalın gözleri geldi aklıma. Dayanamayacaktım; kahredici bir sıkınlık vardı içimde. Birden hatırladım. Eve varınca kendimi öldürecektim. Rahatladım.* ” (Atılgan,67) Hayatından bezmiş bu figür, insanları da sevmez. Bütün hayatı boyunca, çocukluğundan itibaren bu sebepleri örneklendirmesi, çocukluğundan beri yalnız olduğunun ve bunu sürdürebildiğinin kanıtıdır. Öykü, dayak yedikten sonra kendisine yardım eden adamı mutlu etmek için kendisini ve adamı öldürdüğü bir sonla biter. Tam da bu sıralarda geçimsizlik problemi yaşayan odak figürün, adamı ve kendisini öldürmesi, yalnızlığın sürdürülebilmesinin bir ekonomik boyutu olduğu ve kentli insanın sefil bir şekilde yaşamaktansa ölmeyi tercih ettiği gözlemlenebilir.

“Bodur Minareden Öte” adlı öykü, modern kent yaşamı kültürü altında ezilen ve intihar etmeye niyetlenen bir kişinin öyküsüdür. Kent yaşamının getirdiği çalışma zorunluluğu, monotonlaşma beraberinde anlamsızlaşmayı da getirmiştir. Odak figür bu kavramların altında ezilmiş ve intihar etmeye karar vermiştir. Çalışmadığı , kardeşi ve kardeşinin ailesi ile kaldığı için kendisine işe yaramaz gözle bakılır ve değersiz hissettirilen, dışlanan birey bundan sıkıntı duyar.

“ *Ağabeyimin evinde yemek zorunda olduğum, çoktandır benden bıktıklarını bildiğimi açığa vuracağım korkusuyla gitmeden edemediğim akşam yemeklerinin- ‘saat yedi’nin’- yaklaştığı*

sıkıntısı gelir beni bulur.” (Atılgan,83) Hayatında, özellikle karısı onu terk ettiğinden dolayı açığa çıkan anlamsızlığı da, intihar etmekten vazgeçmemek için kullanmaya çalışır. Yapıtta, böyle durumlarda, insanların tutunabildiği en ufak şeye tutunduğu vurgulanır.Odak figür de, vapurda gördüğü kızın varlığına tutunur.Tüm monotonluğa,anlamsızlığa rağmen kendisine bir anlam,varolma amacı yaratır,çünkü kendisi de aslında varolmak ister.Bu öyküde de farklı bir yalnızlık şekli daha detaylı bir şekilde işlenmiştir;tutunamama sonucu yalnızlık.Odak figür, varoluşunun anlamsızlığı içinde boğulur ve varolmak istese de bunu kendisine yakıştırmaz,acısının devamını istemez ve anlamsızlık içinde yaşamayı reddeder. Öyküde geçen “karımın kılları,karımın kıllarına tutunmak,bodur minare” gibi kavramlar ve odak figürün deyimleri cinsel sorunları(iktidarsızlık,isteksizlik) temsil eden semboller olarak yorumlanabilir.Hayatındaki anlamsızlığı, özellikle karısı onu terkettikten sonra açığa çıktığı için,bu durumu yalnızlığı ile ilişkilendiren odak figürün vapurda gördüğü kızın varlığına tutunmasının biraz da nedeni budur.Öykü, kızın şehri terketmesiyle biter, fakat odak figürün akıbeti tam olarak anlatılmaz.

2.3.2. Kent Uzamında Dışlanmışlık

Kent uzamı, kalabalık yapısı sayesinde her türlü insanı içinde barındırır.Bu yüzden insanların hiçkimse ile anlaşamadıkları için yalnız kalma olasılıkları daha düşüktür.Bu yüzden kent uzamında işlenen yalnızlık teması diğer uzamlardan daha güçlü, daha derindir.Odak figürler yalnızlık ile bütünleşmişlerdir.Fakat her uzamda olduğu gibi, kent uzamında bulunan odak figürlerin yalnızlığı da bir dışlamanın, dışlanmanın sonucudur.Odak figürler yalnız olduklarının, olacaklarının farkına varmış, bu durumu kabullenmiş ve içselleştirmiş figürlerdir.İnsanlardan,toplumdan hoşlanmayan bu odak figürler, kendilerini, içinde buldukları kabullenmişlik ve umutsuzluk durumunun acısını azaltmak toplumdan dışlamayı tercih etmiş kimselerdir.Aslında iki taraflı bir dışlama söz konusudur; toplum, farklı oldukları

için onları acı çekecekleri bir şekilde dışlar, farklılıklarını ve varoluşlarını aşağılar, buna karşılık olarak odak figürler kendilerini insanlardan, toplumdan soyutlamayı tercih ederler.

“Yaşanmaz” adlı öykü, verilen tanıma uyar. Odak figür çocukluğundan itibaren farklı olduğu için dışlanmış, varoluşu ile dalga geçilmiş ve aşağılanmıştır.

“ *“Sen başkasın” derdi öğretmen; başı benim söylemeyeceğimi bildiği bir sözü kaçırmaktan korkuyormuş gibi öne eğik, sağ eli kulağında, gözleri kısılmış, yüzünde belli belirsiz pis bir gülüş “Değil mi filozof? “ Ötekiler gülerdi; çın çın öterdi sınıf. Utanırdım.” (Atılğan,68)* Buna karşılık, odak figür de, kendisini toplumdan soyutlamayı tercih etmiştir. Yapıt, bu soyutlama sonucunda insanlardan ve değerlerinden nefret eden, tiksinen bir birey yaratmıştır fakat, bu bireyi insanlara, insanlığa bir şans verebileceği, vermesi gerektiği bir zamanda konu alır.. Sokakta nedensiz bir şekilde dayak yedikten sonra, odak figüre yardım eden “Ali” karakteri, odak figürün de söylemiyle ötekilerinden farklıdır.

“*Birden beni yerden kaldıran adam geldi aklıma. “Ben Ali’yim” demişti. Kolumu tutmuş, üstümü başımı silkiyordu. Ötekilerden biri değildi. Yüzümü silerkenki bakışı vardı. İçimde bir eziklik, kudurgan bir sevgi büyüdü birden” (Atılğan,69)* . Kent uzamındaki insan çeşitliliğinin, çaresiz yalnızlar olan odak figürlerin ilacı olması gerekirken, yapıtta beklenmedik bir noktaya dikkat çekilir. Oluşturulan odak figürler yalnızlığı ve toplumdan soyutlanmış kendi dünyalarını, fikirlerini o kadar benimsemişlerdir ki, geri dönülemez bir raddededirler. Ali ile birlikte bir şeyler içmeye ve konuşmaya giden odak figürün, ötekilerden farklı olarak nitelendirdiği Ali’yi ve sonrasında kendisini vurması, hayatı boyunca sürdürmüş olduğu yalnızlık ve kendisini toplumdan dışlama hali sonrasında sosyalleşmeyi hazmedememesinin bir sonucudur.

“Bodur Minareden Öte” adlı öyküde irdelenen odak figürün dışlanmışlığı, hayatındaki anlamsızlığın açığa çıkması sonucunda ezilmiş olduğu için kendisini hayattan soyutlamasının

bir sonucudur.Bunun sonucunda modern kent kültürünün gerekliliklerini yerine getirmeyen,çalışmayan odak figür ailesi tarafından da hor görülür,dışlanır. “ ‘-Amca be,senin de iş bulacağın yok ya!’ ” (Atılgan,83) . Çalışmamanın getirdiği sefillik sonucunda, dışarıdaki insanlar tarafından onu aşağılık gören ve acıyan bakışlara maruz kalması, toplumun normal bir bireyi gibi görülmemesi durumunu betimlediği için dışlanma olarak değerlendirilir.

2.3.3.Kent Uzamında Yabancılaşma

Kent uzamı, yabancılaşmanın en sık görüldüğü uzamdır.Yalnızlaşan insanın yalnızlığını,kendisini toplumdaki soyutlayışını ve dışlayışını uzun zaman sürdürebilmesi, kişinin toplumdaki çok daha farklı fikirler ve değerler ortaya koymasıyla sonuçlanır.Toplum ve değerlerini benimsememiş,benimsiyememiş birey, kendi yarattığı değerler içinde toplumun dışında kendisini bir yer edinir.Fakat, toplum her yerdedir.Özellikle kalabalık olan kent uzamında, birey bir hapisane hayatı sürer.Kendi yarattığı değerler, onu toplumdaki ne kadar soyutlasa da, aslında parmalık vazifesi görürler; bu değerler bireyi yalnızlaştırır, onun mutsuz olmasına ve acı çekmesine yol açar.Yapıtta bu durumdan bir geri dönüş olmadığı vurgulanır.Odak figürler, kendi değerlerinin esirleri olmuşlardır, oluşturdukları değerler ile kendilerine içlerinden çıkamadıkları parmalıklar örmüşlerdir;yabancılaşmışlardır.

“Yaşanmaz” adlı öyküde, toplumdaki neredeyse tamamen yabancılaşmış bir odak figür ele alınır.Bu kanıya, yapıtta da gözlemlenebileceği gibi, odak figürün, toplumun en temel değerlerinden bazılarını benimsememesi ile göze çarpar. Odak figür, çocukluğunda ister istemez toplumun içinde bulunduğu için, gözlemlediği kadarıyla toplumun ve insanların belli başlı özelliklerinin farkındadır ve bunlardan nefret eder. İnsanların davranışlarını saçma ve aşağılık bulan odak figür, kendisini toplumdaki üstün görür.Çocukluğundan beri yalnız olan odak figür, dış etkenleri en aza indirdiği için, kendi fikirlerini ve değerlerini benimsemiştir,

dahası bunların esiri olmuştur. Bunlardan biri olan yalnızlık konusunda bile, “Ali” adlı figür ile yaşadığı en ufak sosyaleşme sonucunda, onu “mutlu” olması için öldürmesi, sonrasında da kendisini öldürmesi, bu değerlerin yarattığı parmaklıkları aşamadığını, arkadaşlık kavramının yoksunluğu sonucunda kimse ile arkadaş olamadığını ve yabancı kimliğini bırakamadığını vurgular.

“Bodur Minareden Öte” adlı öyküde odak figür olan tutunamayan tiplemesinin yabancılaşmasında, onun bu tiplemeye dönüşmesinde büyük rol oynayan karısının onu terketmesi sonucunda, odak figürün kendisini anlamsız bir yalnızlık içinde bulması yatar. Bu süreçte, diğer öykülerden farklı olarak odak figürün kendisine de yabancılaşmasına da özellikle değinilmiştir. Anlamsız yalnızlığında derin bir melankoli ve varoluş amacı arayışı onu toplumdaki ve kendisinden soyutlar. Odak figür, görünürde üç aşamadan, birbirine benzeyen fakat farklı olan üç kimlik ile geçer; eski normal hali, umutsuz ve melankolik hali, intihar kararı fakat isteksizliği sonucu umut ve varoluş amacı arayan hali. Öyküde bu aşamalar lineer olarak verilmez, bilinç akışı tekniği nedeniyle açıklaması yapılan anlamlı olaylar spontane bir şekilde anlatılır. Aynı zamanda odak figürün değişimi iç monologlarındaki üslubundan ve eski kendisinden nasıl bahsettiğinde de belli olur. Sonuç olarak yapıtta yabancılaşma teması “tutunamayan” bir odak figür tiplemesi üzerinden işlenir ve diğer öykülerden farklı olarak odak figürün kendisine yabancılaşmasına daha çok vurgu yapılır.

3.Sonuç

Yusuf Atılgan’ın Bütün Öyküleri adlı öykü kitabında, Bodur Minareden Öte adlı öyküsünde bulunan alt öyküleri, çeşitli uzamlar altında ötekileşmiş bireyi irdeler. Tezde, odak figürlerin

içinde bulunduğu uzamlar ve bu uzamlarda farklı etmenler üzerinden işlenen ötekileşme teması, ana başlıklar; köy, kasaba ve kent, alt başlıklar da yalnızlık, dışlanmışlık ve yabancılaşma olacak şekilde, ötekileşmenin temeli olan varoluşsal sorunların etkenleri üzerinden ele alınmışlardır.

Yazar, çeşitli uzamlar içerisinde bireysel bir gerçeklik ile kişinin ötekileşmesinin nedenlerini okuyucuya aktarmıştır. Bu bağlamda, odak figürlerin toplum baskısı altında ezildiği, aylaklaştığı, kendisini toplumdan soyutladığı, gerçeği reddedip kendi gerçekliğinin esiri olduğu, kendine döndüğü, varoluş amacı ve umut aramaya başladığı süreçler ile ilgili değerlendirmeler yapılır. Köy uzamında bulunan sayıca az nüfus, keskin toplumsal sınır çizgileri, yoksulluk ve toplum baskısı sonucu toplumdan farklı olan, toplum dışı görülen özellikle sefil bireylerin dışlanması, bunun sonucunda da bu bireylerde oluşan yalnızlık ve yabancılaşma bu bireyleri ötekileştirir. Kasaba uzamında ise daha az hissedilen bir toplumsal baskı, çeşitli iletişim araçları ve kendilerini kapatabilecekleri bir ev bulunduğundan bireyler kendilerini toplumdan daha rahat soyutlar, yalnızlaşır ve yabancılaşır. Kent uzamında ise çeşitli insan toplulukları ve farklı bireyler bulunduğundan farklı bireylerin anlaşabilecekleri insanları bulmaları daha kolaydır. Bu yüzden kent uzamında ötekileşme teması en derin şekilde işlenmiştir, çünkü bireyler kalabalıklar içinde ve çeşitli iletişim araçlarına rağmen yalnızdır ve dışlanmıştır, kendilerini ait hissedebilecekleri veya tutunabilecekleri bir şey bulma olasılığını tüketmişlerdir. Bununla birlikte, uzamda varolan çalışma düzeni ve toplumsal düzen bireyin yalnız kalması ve melankolikleşmesi için elverişlidir. Bu nedenlerden dolayı kent uzamında birey sadece dışlanmışlık, yalnızlık ve yabancılaşma sonucu varlığını sorgulamakla yetinmez, onu ortadan kaldırmaya da teşebbüs eder, bu durum bireylerin sadece topluma karşı değil, aynı zamanda kendilerine ve hayata karşı yabancılaştıklarının ve ötekileştiklerinin kanıtıdır. Farklı uzamların farklı toplum yapıları, kültürleri barındırmaları sonucunda odak figürlerin farklı yollardan ötekileşmesi, birey ve toplumun iletişimiyle etki-tepki ilişkisi üzerinden çeşitli şekillerde incelenir fakat ortak bir sonuca varılır; ötekileşme. Sonuç olarak, Yusuf Atılgan'ın

Bodur Minareden Öte adlı öyküsünde bulunan alt öykülerde, odak figürlerin farklı uzamlarda farklı yalnızlık,dışlanma ve yabancılaşma etkenlerinden dolayı, farklı biçimlerde varoluşsal sorunlar çektiği ve bunun sonucunda ortak bir şekilde ötekileştikleri gözlemlenir.

4.Kaynakça:

Atılgan,Y. Bütün Öyküleri, Can Yayınları, İstanbul,2000.

<http://dergipark.gov.tr/download/article-file/411396>

<http://edebiyat.k12.org.tr/listeler/10+Soruda%3A+Yusuf+At%C4%B1lgan%27%C4%B1n+Romanc%C4%B1%C4%B1%C4%9F%C4%B1/22>

<https://www.edebiyatogretmeni.org/yusuf-atilgan/>

<https://www.gazeteduvar.com.tr/kultur-sanat/2017/10/08/yusuf-atilgan-mehmet-atilgan/>